

Lublin, 2026.07.29 r.

Ocena dorobku naukowego, działalności dydaktycznej i organizacyjnej
Dr Magdaleny Ochwat w związku z wszczęciem postępowania o nadanie
stopnia doktor habilitowanej **nauk humanistycznych** w dyscyplinie **polonistyka**

1. SYLWETKA NAUKOWA HABILITANTKI

Kariera naukowa Doktor Magdaleny Ochwat jest związana z Uniwersytetem Śląskim. Tytuł magistra filologii polskiej uzyskała na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w roku 2004 na podstawie pracy magisterskiej pod tytułem *Poezja paradoksu – paradoks w poezji. O liryce ks. Jana Twardowskiego* (promotor: prof. dr hab. Marian Kisiel), zaś pięć lat później na tym samym Wydziale – stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa na podstawie rozprawy doktorskiej pod tytułem *Paradoks w poezji księży: Jana Twardowskiego, Janusza Pasierba, Wacława Oszajcy* (promotor: prof. dr hab. Ewa Jaskółowa). Habilitantka była zatrudniona w latach 2008-2010 jako asystent w Katedrze Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej (Wydział Filologiczny UŚ), w latach 2010-2019 jako adiunkt w Katedrze Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej (Wydział Filologiczny UŚ), od 2019 roku jako adiunkt w Instytucie Literaturoznawstwa (Wydział Humanistyczny UŚ), zaś od 2024 roku jest adiunktem w Instytucie Polonistyki (Wydział Humanistyczny UŚ).

2. OCENA AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ, DYDAKTYCZNEJ I ORGANIZACYJNEJ HABILITANTKI

Dorobek naukowy dr Magdaleny Ochwat spełnia wszystkie wymogi stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Obejmuje on łącznie 53 pozycje autorskie/współautorskie różnego typu. Są to:

- Trzy monografie: *Poezja paradoksów, paradoksy w poezji. Poetycka teologia Jana Twardowskiego, Janusza Pasierba, Wacława Oszajcy*, Katowice 2014 (opublikowana praca doktorska); *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego*, Katowice 2025; *Myślenie*

(z) *przyrodą. Edukacja terenowa, kąpiele leśne i karty do rozmowy z rzeką*, Katowice 2026 (współautorki: Kopaczewska Anna, Kozłowska Agnieszka).

- 16 artykułów w książkach zbiorowych;
- 40 artykułów (w tym 4 przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora) w czasopismach o różnej punktacji (od 100 pkt do takich, które nie znajdują się na liście ministerialnej): „ER(R)GO. Teoria – Literatura – Kultura” (100 pkt); „Przegląd Kulturoznawczy” (70 pkt); „Dialogue and Universalism” (70pkt); „Czas Kultury” (70pkt); „Kultura Współczesna. Teoria, Interpretacje, Praktyka” (70 pkt); „Postscriptum Polonistyczne” (70 pkt); „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Ad Didacticam Litterarum Polonarum Et Linguae Polonae Pertinentia” (obecnie 40 pkt, w roku 2024 było 100 pkt); „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio N – Educatio Nova” (obecnie 40 pkt, w roku 2024 było 100 pkt.); „Filoteknos” (obecnie 40 pkt, w roku 2024 było 70 pkt); „Estetyka i Krytyka” (40pkt); „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” (20 pkt); „Polonistyka. Innowacje” (20 pkt); „Studia Pastoralne” (20pkt); „Zeszyty Filologiczne” (brak w wykazie czasopism); „Pisma Humanistyczne” (brak w wykazie czasopism); „Journal of Teacher Education for Sustainability”, (brak w wykazie czasopism); „Nowa Biblioteka” (brak w wykazie czasopism); „Guliwer. Czasopismo o książce dla dziecka” (brak w wykazie czasopism); „Initium” (brak w wykazie czasopism).
- 5 monografii współredagowanych.

Aktywność naukowa dr Magdaleny Ochwat przejawia się w następujących obszarach:

- uczestnictwo w konferencjach naukowych. Habilitantka po doktoracie wygłosiła 44 referaty na konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych m.in. w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu, Katowicach, Gdańsku, Poznaniu, Wilnie, Białymstoku, Bańskiej Bystrzycy, Bratysławie, Łodzi, Olsztynie.
- praca w zespole roboczym przy Zespole Pedagogiki Młodzieży KBN: Pedagogika ekologiczna młodzieży.
- udział w zespołach badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów:
 - ✓ kierownicza zadania w projekcie „Uniwersytet Humanistów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach” (01.09.2019-16.02.2023, NCBiR);

- ✓ asystentka kierownika projektu „Humanities Education for the Climate. Diagnosis” (01.10.2020-30.09.2023, Fundusz Wyszehradzki);
- ✓ kierownicza projektu „Międzynarodowa konferencja GEO-logos” (01.12.2021-30.11.2023; Doskonała Nauka I - Wsparcie konferencji naukowych, Ministerstwo Edukacji i Nauki);
- ✓ kierownicza projektu „Akademia Edukacji Klimatyczno-Środowiskowej dla Nauczycieli” (20.05.2025-31.01.2026, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach WFOŚiGW);
- ✓ współredaktorka i współrealizatorka działań naukowych w projekcie „GEOlogos II Międzynarodowa konferencja naukowa - kontynuacja” (Doskonała Nauka II - Wsparcie konferencji naukowych, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW).
- krajowe i zagraniczne wyjazdy badawcze, projekty i granty realizowane w innych ośrodkach akademickich:
 - ✓ Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach - staż krajowy naukowy realizowany w okresie od 1 lutego do 30 czerwca 2025 r.
 - ✓ Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu (Czechy) - staż zagraniczny naukowy realizowany w okresie od 1 listopada do 1 grudnia 2024 r.
- współorganizacja konferencji naukowych krajowych i międzynarodowych:
 - ✓ Konferencja „Dydaktyka polonistyczna i jej nauki”, Uniwersytet Śląski w Katowicach, 9-10.10.2019r.
 - ✓ Konferencja „Edukacja dla klimatu - kształcenie uniwersyteckie” (konferencja w ramach projektu HEC), Katowice, 11.03.2021r.
 - ✓ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „The V4 Humanities Education for the Climate. Edukacyjne projekty działań proekologicznych”, Uniwersytet Śląski w Katowicach, 23-24.09.2021r.
 - ✓ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „GEOlogos”, Uniwersytet Śląski w Katowicach (online), 2-3.06.2022r.
 - ✓ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Edukacyjne projekty działań proekologicznych”, Instytut Polski w Bratysławie, 8-10.09.2022r.
 - ✓ Seminarium naukowe w ramach Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego, 10.01.2023r.

- ✓ Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Edukacja humanistyczna i klimat scenariusze działania V4”, Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy i Uniwersytet Śląski w Katowicach (online), 8.09.2023r.
- ✓ Seminarium „Making kin - transformująca edukacja jutra w nowych sojuszach i splątaniach”, w ramach grupy Pedagogiki Ekologicznej, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego, 10.07.2024r.
- ✓ XXXVI Forum Pedagogów „Pedagogika i edukacja w antropocenie”, Uniwersytet Wrocławski, 25-26.11.2024r.
- ✓ Międzynarodowa Konferencja Naukowa GEOlogos „Grzyby i inni. Ku symbiocenowi”, ASP Katowice, Uniwersytet Śląski, 21-23.05.2025r.
- ✓ III Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Edukacja Alternatywna. Kultura Ludzi Ziemi”, 23-25.05.2025r.
- recenzentka w czasopismach naukowych, m.in. „Annales UMCS. Sectio N - Educatio Nova”, „Paidia i Literatura” (UŚ), „Załącznik Kulturoznawczy” (UKSW), „Zeszyty Prasoznawcze” (UJ), „Parezja. Czasopismo Forum Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN”, „Białostockie Archiwum Językowe”.

Działalność dydaktyczną dr Magdalena Ochwat prowadzi nie tylko na kierunku filologia polska, ale także na innych kierunkach realizowanych na Wydziale Humanistycznym, takich jak: sztuka pisania, twórcze pisanie i marketing wydawniczy, komunikacja promocyjna i kryzysowa, międzynarodowe studia polskie. Na uwagę zasługują jej autorskie kursy: *ABC klimatu dla humanistów*, *EkoFreak- wciągający kurs o planecie*, *Humanistyczna edukacja środowiskowa*. Habilitantka prowadzi również we współpracy z naukowcami reprezentującymi inne dziedziny zajęcia międzywydziałowe i interdyscyplinarne ogólnouniwersyteckie, np. konwersatorium monograficzne - *ABC klimatu i środowiska dla polityków*, zajęcia terenowe *Jak być ze świata? Humanistyka środowiskowa w terenie*.

Doktor Magdalena Ochwat wypromowała dotychczas 45 licencjatów. Została powołana przez Radę Dyscypliny Sztuki Projektowe Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach do pełnienia funkcji promotora pomocniczego w postępowaniu o nadanie mgr Annie Kopaczewskiej stopnia doktora sztuki.

Trzeba również podkreślić, że Habilitantka systematycznie podnosi swoje kwalifikacje dydaktyczne, uczestnicząc w różnego rodzaju kursach i szkoleniach z zakresu edukacji humanistycznej, jak i działań na rzecz klimatu oraz środowiska. Ukończyła m.in.: „Szkołę Ekopoetyki” przy Instytucie Reportażu w Warszawie, szkolenia: „Narracje klimatyczne w edukacji”, „Strażnicy i Strażniczki Klimatu”, „Nie tylko liczby... Metody jakościowe w badaniu

przestrzeni i miasta”. Uzyskała uprawnienia trenerskie i facylitatorki metody Mozaiki Klimatycznej na licencji francuskiego stowarzyszenia La Fresque du Climat.

Nie można również pominąć aktywności edukacyjnej dr Ochwat skierowanej do uczniów oraz nauczycieli, np. Rawenalia - zajęcia terenowe nad rzeką Rawą, przygotowane dla uczniów X Liceum Ogólnokształcącego im. Ignacego Jana Paderewskiego w Katowicach; „Uniwersytet Polonistów” - roczny kurs dla nauczycieli języka polskiego; opracowanie i współrealizacja internetowego kursu dla nauczycieli „Błękitne opowieści. O tworzeniu narracji i nowych opowieści w czasach kryzysu klimatycznego”.

Ważnym aspektem pracy dr Magdaleny Ochwat jest aktywność w mediach regionalnych, ogólnopolskich oraz zagranicznych, popularyzacja wiedzy, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji klimatyczno-środowiskowej i humanistyki środowiskowej. Jest ona również jednym z twórców platformy internetowej www.ksiazkiratujaceswiat.pl, stanowiącej repozytorium literatury dotyczącej relacji człowieka z przyrodą, adresowanej zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Ten obszar działalności zasługuje na szczególne wyróżnienie, przy czym wymieniono tylko kilka z licznych zrealizowanych przedsięwzięć związanych z umiejętnym i efektywnym wdrażaniem rezultatów badań do edukacji.

W miejscach zatrudnienia Habilitantka sprawowała także różnego rodzaju funkcje i zajmowała ważne stanowiska, m.in. była w latach 2008-2011 rzecznikiem prasowym UŚ; w latach 2011-2016 dyrektorem Gabinetu Rektora UŚ oraz asystentką Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich; w latach 2016-2024 pełnomocniczką rektora ds. współpracy ze szkołami, od roku 2020 opiekunką praktyk zawodowych (filologia polska, specjalność nauczycielska), od 2024 sekretarką Rady ds. Kryzysu Klimatyczno-Środowiskowego UŚ, od 2025 wicedyrektorką Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną UŚ. Od 2020 roku pełni funkcję redaktorki naczelnej czasopisma z listy MNiSW „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”.

Należy również podkreślić uczestnictwo Habilitantki w realizacji programów międzynarodowych: Erasmus+ (Staff mobility for teaching: Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu, Czechy; Uniwersytet w Zagrzebiu, Chorwacja); Erasmus+ („Community as a Classroom”).

Dr Magdalena Ochwat jest również ekspertką do oceny wniosków w programie Ministra Edukacji Narodowej „Młodzi Obywatele”. Przygotowała z zespołem ekspertyzy na zamówienie Stowarzyszenia „Pro Silesia” oraz „Europe Direct Śląskie” (m.in. z zakresu edukacji klimatycznej). Otrzymała również powołanie do zespołu ds. opracowania pilotażowego programu edukacji klimatycznej przy Urzędzie Miasta Katowice oraz do Rady ds.

Wdrożenia Edukacji Klimatyczno-Środowiskowej w województwie śląskim. Jej doświadczenie i badania zdecydowały o powołaniu przez Ministra Edukacji Narodowej do Zespołu do spraw Edukacji Klimatycznej, który opracowuje propozycje rozwiązań w zakresie edukacji klimatycznej w szkołach, obejmujące m.in. podstawy programowe, infrastrukturę szkolną, współpracę z organizacjami pozarządowymi, przygotowanie kadry pedagogicznej oraz współpracę z rodzicami. Natomiast Ministerstwo Klimatu i Środowiska powołało dr Ochwat do zespołu eksperckiego opracowującego Krajowy Program Edukacji Ekologicznej oraz strategiczny plan działań w zakresie edukacji ekologicznej i klimatycznej do 2030 roku, uwzględniający założenia PEP2030. Ponadto habilitantka jest członkinią zespołu eksperckiego Team Europe Direct, organizacji powołanej przez Komisję Europejską, w ramach której prowadzi działalność ekspercką, edukacyjną i popularyzatorską dotyczącą polityk Unii Europejskiej, w tym zagadnień edukacyjnych, klimatycznych i środowiskowych, uczestnicząc w konferencjach, debatach, warsztatach.

Przedstawiona dokumentacja dowodzi, iż dr Magdalena Ochwat jest osobą niezwykle aktywną w różnych obszarach, skutecznie łączy pracę naukową z działalnością edukacyjną i popularyzatorską. Wszystkie te aktywności zasługują na bardzo wysoką ocenę.

3. OCENA OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO WSKAZANEGO JAKO PODSTAWA PRZEWODU HABILITACYJNEGO ORAZ POZOSTAŁEGO OPUBLIKOWANEGO DOROBKU

Dr Magdalena Ochwat monografię zatytułowaną *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2025, ss. 323) wskazała jako osiągnięcie naukowe będące podstawą przewodu habilitacyjnego. Monografia wpisuje się w najbardziej aktualne problemy naszego świata. Kryzys klimatyczny przestał być abstrakcją, susze, powódzie, utrata bioróżnorodności stają się doświadczeniem pokolenia dzisiejszych uczniów. Na tym tle pytanie o rolę edukacji polonistycznej w kształtowaniu postaw proekologicznych nabiera szczególnej wagi. Magdalena Ochwat podejmuje je z rzadką w humanistyce akademickiej odwagą i konsekwencją, proponując nie tylko diagnozę, ale i konkretne narzędzia i działania. Warto przy tym pamiętać, że książka nie powstała w oderwaniu od zaplecza badawczego: jest efektem wieloletnich badań prowadzonych m.in. wspólnie z Anną Guzy, których wyniki opublikowano w raportach *Poloniści wobec zmian klimatu* (2021), *Uczniowie wobec zmian klimatu* (2022) i *Studenci wobec zmian klimatu* (2023). Autorka nie pisze więc z pozycji akademickiego obserwatora - od 2024 roku jest członkinią powołanego przy MEN zespołu ds. edukacji klimatycznej, współtworzącego nową podstawę programową do kształcenia ogólnego.

Całość rozważań wyróżnia się niekonwencjonalną kompozycją, składa się z wprowadzenia, pięciu części zasadniczych, zakończenia oraz trzech aneksów, słowa od Autorki, bibliografii oraz indeksu nazw osobowych i streszczenia w języku angielskim. *Wprowadzenie* ma trójdzielną budowę. Rozpoczyna go osobisty wstęp autorki zatytułowany *Sumbiografia*, którą rozumie „jako sumę wydarzeń i doświadczeń składających się na [jej] własne, indywidualne spojrzenie na przyrodę i sposoby zamieszkiwania Ziemi” (s. 13). Zdaniem Autorki „nowe warunki życia wymagają nowych strategii uczenia, nowych konceptualizacji i nowych sposobów działania. Można powiedzieć więc, że książka ta pisana jest również z nadzieją na rozbudzenie pewnego nowego sposobu myślenia o świecie i edukacji” (s. 16). Już z tej części pracy wybrzmiewa zaangażowanie i ogromna pasja autorki w prezentowaniu omawianych zagadnień. W kolejnej części wprowadzenia znajdziemy *Środowiskową oś czasu*, czyli autorski wybór i omówienie 74 faktów z ponad 150 lat historii kryzysu klimatycznego. Należy przyznać, iż jest to zestawienie trafne i niezwykle przydatne w kontekście prowadzonych eksploracji i edukacyjnych rozważań. Ostatnia część *Lekcja wyrównawcza* stanowi kierowane do potencjalnych odbiorców wprowadzenie do humanistyki środowiskowej. Zgromadzone tam objaśnienia stanowią nie tylko swoiste przypomnienie/wyjaśnienie kategorii z zakresu ekologii i nie tylko, ale uściślają stosowany przez Autorkę aparat pojęciowy. Zasadniczy trzon monografii to pięć rozdziałów, które Magdalena Ochwat nazywa *Lekcjami*, logicznie przechodząc od teorii (lekcje I-II) do warstwy aplikacyjnej/praktyki edukacyjnej (lekcje III-V). W *Aneksach* znajdują się gotowe materiały dydaktyczne (Deklaracja praw drzewa, listy reportaży środowiskowych, literatura dla dzieci). Zaletą kompozycji jest przejrzysty podział na podrozdziały ułatwiający nawigację po erudycyjnym tekście.

Lekcja I: Kairos - ekologiczna metanoia - nowa era ekologiczna stanowi zaproszenie/wezwanie do podjęcia działań, by zapobiec planetarnej katastrofie klimatycznej. Magdalena Ochwat wychodzi od przedstawienia historii antropocenu, który należy przededefiniować, by zapobiec marazmowi, o którym pisze Ewa Bińczyk (2018). Odwołując się do starożytnej idei *kairosu*, koncepcji *symbiocenu* Glenna Albrechta oraz kategorii *metanoi ekologicznej* Henryka Skolimowskiego, przekonuje, że właśnie teraz nadszedł czas na transformację świata, w tym gruntowaną przebudowę edukacji na wszystkich poziomach. Bardzo mocno podkreśla konieczność łączenia teorii z praktyką, nauki z nauczaniem, globalności z lokalnością, polonistyki szkolnej z akademicką. Z tym postulatem wiąże się potrzeba nowego języka, nowych kategorii poznawczych oraz nowych opowieści o świecie. Autorka, nawiązując do wspomnianej koncepcji Albrechta, wprowadza kategorię „opowieści

symbiotycznych” i przedstawia założenia „edukacji symbiotycznej”, w której „chodziłoby o uczenie współzależności, pokazywanie, że każdy ma swoje miejsce i ważną rolę do odegrania oraz o zerwanie z konkurencją i rywalizacją (s. 79).

Lekcja II: Nowa humanistyka środowiskowa w działaniu przynosi rzetelne, wieloaspektowe omówienie kierunków współczesnej humanistyki środowiskowej. Autorka sięga tutaj do kluczowych publikacji z tzw. nurtu nowej humanistyki, w tym właśnie humanistyki środowiskowej. Głównym celem tej części monografii jest wskazanie możliwości aplikacji omawianych nurtów do praktyki metodycznej, ponieważ „humanistyka od lat zmaga się z nieumiejętnością przekładu swoich dokonań na dobrą edukację” (s. 96). Na podkreślenie zasługuje upominanie się o aktywność, sprawczość, zaangażowanie, emocje, interdyscyplinarny dialog poszerzający granice myślenia, włączenie do szkolnej polonistyki teraźniejszości, nieignorowanie dylematów współczesnego świata.

Lekcja III: Nowe opowieści w edukacji polonistycznej, czyli próba otwarcia szkolnych archiwów antropocenu to przejście od teorii do praktyki edukacyjnej. Szczególnie wartościowa jest propozycja dwóch komplementarnych dydaktyk: *regresywnej* (oduczającej), stawiającej na dekonstrukcję prowadzącą do demaskowania antropocentryzmu w kanonicznych tekstach oraz *progresywnej* (ekocentrycznej) opierającej się na budowaniu nowych relacji z Ziemią i innymi gatunkami. Cenne jest założenie autorki, że praca z tekstem literackim nie może „polegać na bezrefleksyjnym imputowaniu pisarzowi i lekturze idei środowiskowych, powinny raczej w inny sposób oświetlać problemy poruszane w lekturach, [...] przeoczane podczas czytania z wykorzystaniem innych metodologii” (s. 144). Jedną z najbardziej oryginalnych propozycji metodycznych jest metoda „hakowania antropocenu”, czyli „przeprogramowania” fragmentów lektur poprzez ujawnianie w nich scen wyzysku natury i poddawanie ich krytycznej refleksji.

Ostatnie dwie lekcje prezentują konkretne przykłady implementacji prowadzonych badań do szkolnej praktyki.

W *Lekcji IV: Idee biowspólnoty w „Cudownej podróży” Selmy Lagerlöf* Ochwat przekonująco argumentuje, że powieść szwedzkiej noblistki - pisana oryginalnie jako szkolny podręcznik do języka ojczystego - stanowi idealne narzędzie edukacji symbiotycznej. Przemianę Nilsa traktuje jako literacką realizację czasu kairotycznego, zastosowana przez Lagerlöf perspektywa „z dołu”, z poziomu małego stworzenia to ćwiczenie zmiany punktu widzenia, zaś wspólnota międzygatunkowa to model biowspólnoty.

Lekcja V Symbiotyczne opowieści o współistnieniu, czyli więcej-niż-tylko-ludzkie projekty lekcji języka polskiego to kilka znakomitych analiz wybranych fragmentów funkcjonujących

od lat w szkolnej przestrzeni lektur. Włączenie do interpretacji perspektywy przyrodniczej pokazuje nie tylko wpływ ludzkich aktywności na otaczający świat, ale przede wszystkim sytuuje człowieka jako jednego z wielu mieszkańców Ziemi. Znajdziemy tutaj znakomitą analizę lasu w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza oraz *Puszczy litewskiej* Wincentego Pola przez pryzmat ekokrytyczny oraz porównanie Mickiewiczowskiego opisu puszczy ze współczesnym reportażem środowiskowym Macieja Zaremby Bielawskiego *Leśna mafia*. Niezwykle inspirująca jest zaproponowana lektura baśni Andersena *Imbryk* w duchu filozofii *zero waste* i japońskiej sztuki *kintsugi*.

W *Zakończeniu* metafora lasu służy Autorce do zbudowania modelu najlepszej edukacji. Wyobraża sobie „proces kształcenia i system edukacji jako las naturalny, mieszany, bogaty w drzewa różnego gatunku, w różnym wieku, cechujący się bioróżnorodnością. Wszystko w takim lesie jest darem i wiedzie niekontrolowane życie: od jagód, grzybów przez krzewy, drzewa po zwierzęta, owady i martwe drewno. W lesie naturalnym nie znajdziemy roślin tylko jednego gatunku, ponieważ nie jest to system monokulturowy polegający na „produkcji” względnie identycznych obiektów – to medium edukacji, które proponuje wielowarstwowe narracje, opowieści, metodologie z różnymi praktykami poznania i bycia w świecie” (s.251). Odwołując się do ryzosfery, podziemnej sieci korzeni i grzybni, proponuje zgodnie z założeniami pedagogiki ryzomatycznej nauczanie otwarte, sieciowe i pozbawione schematów, gotowe na zmiany i aktualizacje.

Do mocnych stron tej monografii należy zaliczyć nowatorskość, ponieważ jest to pierwsza tak kompleksowa próba adaptacji humanistyki środowiskowej do edukacji polonistycznej. Formułowane tezy i stanowiska wyrastają z empirii. Autorka umiejętnie łączy polonistykę, literaturoznawstwo, dydaktykę, nauki przyrodnicze i filozofię. Sprawnie porusza się po rozległym i niejednorodnym polu humanistyki środowiskowej. Wprowadza i objaśnia pojęcia, które w dydaktyce polonistycznej wciąż brzmią egzotycznie: *symbiocen*, *kairos*, *metanoia ekologiczna*, wreszcie *ryzosfera*. Warstwę teoretyczną cechuje rzetelność i szeroki horyzont odniesień - od posthumanizmu przez ekokrytykę po nowy materializm.

Pewną słabością natomiast jest poświęcenie zbyt małej ilości miejsca na rozważanie potencjalnych trudności wdrożenia proponowanych rozwiązań praktycznych, brakuje głębszej refleksji nad oporem instytucjonalnym: przeciążeniem nauczycieli, sztywnością podstawy programowej, czy presją egzaminacyjną. Ochwat przekonująco pokazuje, co można zrobić na lekcjach języka polskiego. Znacznie mniej miejsca poświęca pytaniu, w jakich warunkach to ma się odbywać. Polska szkoła to instytucja przeciążona: nauczyciele mierzą się z rozbudowaną podstawą programową, presją egzaminacyjną, brakiem czasu i często brakiem wsparcia ze

strony dyrekcji czy rodziców. Monografia zakłada pewien idealny model nauczyciela-humanisty zaangażowanego, otwartego na interdyscyplinarność, gotowego do eksperymentowania, ale nie pyta, jak dotrzeć do tych, którzy do tej pory nie byli przekonani, i jak im pomóc w konkretnych, codziennych warunkach szkolnej pracy. Brakuje też głębszej refleksji nad oporem uczniów. Nie wszyscy nastolatki są entuzjastami tematyki ekologicznej - część z nich doświadcza czegoś, co psychologowie nazywają „zmęczeniem klimatycznym”, a część po prostu nie widzi związku między *Panem Tadeuszem* a losem planety. Jak rozmawiać z tymi uczniami? Monografia nie daje na to pytanie odpowiedzi.

Ochwat świadomie przekracza granicę między obiektywizmem naukowym a zaangażowaną humanistyką, co buduje autentyczność przekazu i angażuje czytelnika emocjonalnie, wpisując się w postulaty humanistyki zaangażowanej. Język i ton wypowiedzi bywa miejscami zbyt postulatyczny, może inspirować zwolenników, ale też zniechęcać sceptyków, w tym część nauczycieli, do których książka jest adresowana.

Podsumowując, monografia Magdaleny Ochwat to pozycja ważna, odważna i potrzebna. Autorka stawia pytania, których dydaktyka polonistyczna nie może dłużej ignorować, i proponuje konkretne odpowiedzi. Jej wizja szkoły jako „lasu naturalnego” - bioróżnorodnego, samoregulującego się, opartego na symbiozie - jest metaforą piękną i inspirującą, choć wymagającą zderzenia z rzeczywistością polskiej oświaty. Być może największą wartością tej monografii jest właśnie jej performatywny wymiar: nie tylko opisuje, co powinno się zmienić, ale - przez sam akt pisanie, przez pasję i zaangażowanie - próbuje tę zmianę uruchomić. W czasach, gdy - jak pisze sama Ochwat - jesteśmy „dokładnie w szczelinie” między „późno” a „za późno”, taki gest ma znaczenie. Nawet jeśli droga od monografii do klasy szkolnej jest długa i wyboista.

Pozostały dorobek naukowy Habilitantki koncentruje się wokół nurtów/tematów, takich jak: akwarystyka, migracje, wielokulturowość, literatura *non-fiction*. Prowadzone w tych obszarach badania, których efektem są opublikowane teksty oraz liczne warsztaty dla nauczycieli i uczniów, sprawiają, iż tradycyjnie rozumiana polonistyka poszerza swoje granice, włączając w obszar swoich zainteresowań nowe, aktualne i społecznie ważne problemy. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza dla szkolnej polonistyki na wszystkich etapach, ponieważ „bez dialogu ze współczesnością edukacja nie tylko traci swój sens, ale zaprzecza temu, co powołało ją do życia” (Koc, 2018: 127).

Dr Magdalena Ochwat nie jest zatem badaczką zamkniętą w jednym obszarze tematycznym, ale poddaje naukowej refleksji także inne zagadnienia. Reasumując, pragnę

zaakcentować, że recenzowany dorobek jest różnorodny, oryginalny, istotny dla dyscypliny polonistyka.

4. KONKLUZJA

Stwierdzam, że dr Magdalena Ochwat spełnia wszystkie ustawowe wymagania stawiane habilitantom. Zgodnie z art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478): Przedłożoną jako podstawa starań o stopień doktora habilitowanego książkę zatytułowaną *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* uznaję za istotne osiągnięcie naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój badań polonistycznych. Kandydatka wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w tym zagranicznej. Bardzo wysoko oceniam cały dorobek naukowy dr Magdaleny Ochwat, która swobodnie porusza się w obrębie kilku pól badawczych, jest niezwykle zaangażowana w popularyzację wiedzy, umiejętnie łączy pracę naukową z praktycznym wykorzystaniem jej efektów. Całokształt działalności naukowo-dydaktycznej oraz organizacyjnej Habilitantki dowodzi jej erudycji, dojrzałości badawczej oraz autentycznej pasji naukowej. Jest to niewątpliwie potencjał naukowy, który dr Magdalena Ochwat z całą pewnością będzie nadal rozwijała.

Przedkładam Komisji Habilitacyjnej, a za jej pośrednictwem Radzie Naukowej Dyscypliny Polonistyka Uniwersytetu Śląskiego, moją pozytywną opinię i wnioskuję o dopuszczenie dr Magdaleny Ochwat do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

dr hab. Małgorzata Latoch-Zielińska, prof. UMCS